

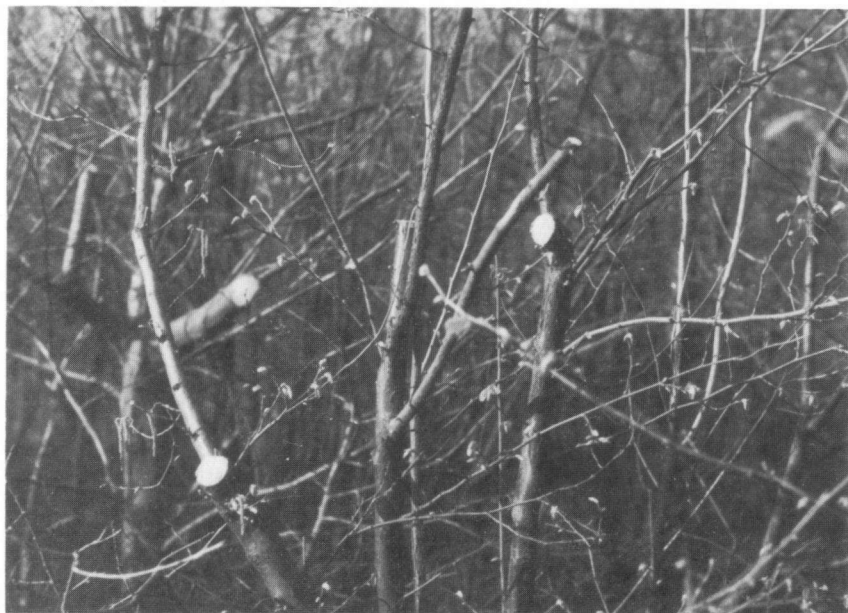
Ben van As herintroduceert planten en vlinders

‘Ik probeer de Nederlandse natuur na te bootsen’

In diverse gemeenten in Nederland is men overgestapt op een natuurlijker groenbeheer. Inheemse flora en fauna krijgen weer een kans. In Vlaardingen probeert Ben van As het wijkpark Holy-noord ecologisch verantwoord in te richten. Hiertoe herintroduceert hij planten en later de vlinders.

Adrie Otte

‘Ja, kijk daar, een Citroentje. Oh, wat mooi zeg, daar wordt je toch gelijk vlinderjunc van!’ Hoewel het volgens de kalender nog hartje winter is, warmt de natuur zich alvast op voor een nieuwe groeiperiode. Het is 23 februari, maar de zon schijnt volop. Het

‘De meeste traditionele plantsoenbeheerders verklaren mij voor gek als ik een boom op deze manier verminck. Maar je krijgt er wel een prachtige mantel van.’
Foto Adrie Otte

kwik is gestegen tot boven de 15°C en de eerste Citroenvlinders vliegen al. Ben van As geeft een rondleiding door ‘zijn’ wijkpark Holy-noord in Vlaardingen.

Vanaf de aanleg van het park in de zeventiger jaren zet hij zich in voor een park met zoveel mogelijk inheemse planten- en dier-

soorten. ‘Ik probeer de Nederlandse natuur hier na te bootsen. Alles probeer ik een kans te geven.’ Daarbij let hij speciaal op vlinders. ‘Ik pas het maai- en snoeiregiem aan. Ik plant of zaai bloemen waar vlinders dol op zijn, zoals Koninginnekruid, Beemdkroon, Marjolein en Jacobskruid.’

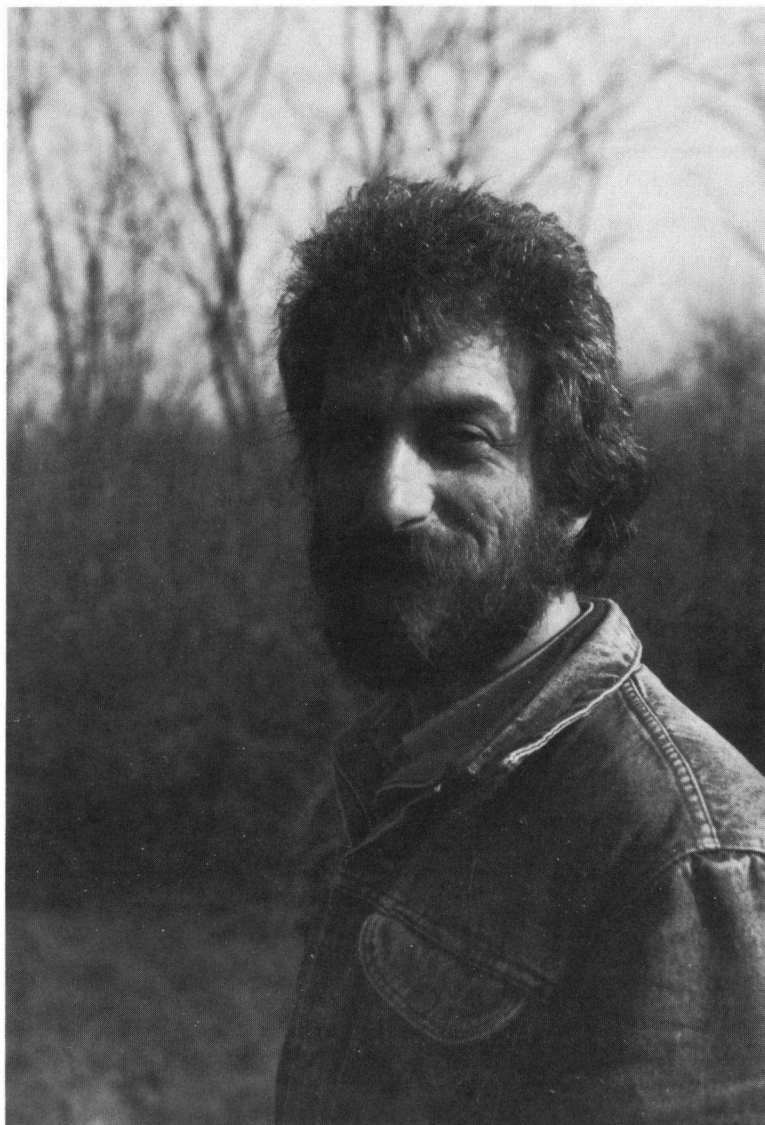
‘Het publiek moet getroffen worden door het kleureffect’, licht hij zijn inspanningen om zoveel mogelijk bloemen in het park te laten bloeien toe. Dat hij daarvoor overal Klaprozen uit moet zaaien neemt hij op de koop toe. ‘Ik hoop dat de mensen gaan nadenken. Dat ze zich realiseren dat zo’n bloemenpracht er niet meer is. Ze moeten het sfeertje proeven.’

Ben wijst op een stuk berm waar ‘s zomers Koninginnekruid volop bloeit. ‘Een blinde kan haast merken dat er vlinders zitten. Je botst gewoon tegen de Dagpauwogen aan. Juist dat constante en het massale moet de aandacht trekken. Vandaar dat ik overal Klaprozen ingezaaid heb. Brandkarren-rood, dat doet het hè. Daarna gaan de mensen vanzelf ook al die andere bloemen zien.’ Het heeft duidelijk succes. ‘Vaak hoor je wandelaars uitroepen: “Oh, wat is het hier mooi!”. Of je ziet fietsers ineens stil staan. Dat is het begin, daarna zien ze ook de vlinders en andere dieren.’

Ben is een energieke man. Tijdens de rondleiding sprint hij van het ene pad naar het andere, van de duinhelling via de vlinderweide naar het eilandje. Overal waar hij komt ontdekt hij een bijzondere plant, die, net uit zijn winterslaap ontwaakt, de zon weer opzoekt. Hij vindt het heerlijk om onder zijn handen de natuur te zien ontwikkelen. Vandaar dat hij zo’n dertien jaar geleden bewust voor het wijkpark koos.

Hij zou echter niet zomaar in elk park of plantsoen kunnen en willen werken. Doelbewust heeft hij gesolliciteerd bij gemeenten waar hij zijn kennis van de natuur kan toe-

‘Het publiek moet getroffen worden door het kleureffekt.’
Foto Adrie Otte

passen. In Vlaardingse kan dat. ‘Ik kan hier goed mijn gang gaan. Het hoofd van de plantsoenendienst, de heer Davidse, is een enthousiaste aanhanger van een ecologisch stadsgroenbeheer.’ En dus kan Van As hier zijn paradijsje creëren.

Verschillende biotopen wisselen elkaar in het park af. Zo is er een vlinderweide, een duinhelling, een akkertje en een orchideeëneilandje. Overal probeert hij de natuurlijke, bloemrijke vegetatie weer terug te krijgen. Na de planten moeten de dieren volgen.

Via een hek, dat met een stevig kettingslot het publiek, en dan vooral de hondebezitters,

buiten moet houden, komen we op de vlinderweide. ‘s Winters is dit een rustgebied, vanaf mei tot oktober mag de weide bewonderd worden vanaf het pad. Ooit heeft men de weide gefreesd, waardoor er een enorme verstoring en voedselverrijking optrad. De planten die er dan gaan groeien, zoals Kweek, Heermoes en Bijvoet zijn voor vlinders veelal niet interessant. ‘Nu is de Kweek gelukkig al bijna verdwenen. De overjarige grassen, nodig voor bijvoorbeeld de dikkopjes, komen al weer goed door. Goudhaver en Gestreepte witbol komen terug, Knolsteenbreek, Blaassilene, Grote ratelaar, Knoopkruid, Muskuskaasjeskruid en Jacobskruid staan hier. De Sleutelbloemen zaaien zich uit.

‘Jullie schrijven toch gefaseerd maaien voor? Nou, dat heb ik hier gedaan.’ De hoogteverschillen in vegetatie zijn duidelijk zichtbaar. Verdroogde Jacobskruidplanten steken boven het gras uit. Ben wijst op de struiken: ‘Langs de randen heb ik meidoorns geplant voor afscherming en schuilgelegenheid. Da’s goud waard, hè. Dood hout laat ik liggen voor de insecten; vlinders kunnen er in overwinteren. Er heeft zelfs een jaar een Braamsluiper gebroed. Ook leeft hier een Wezel. Dat is heel mooi, want die houdt de Woelrat en de Mollen buiten de deur.’

Tevreden kijkt Van As op zijn vlinderweide neer. ‘Alles grijp ik aan om planten hier te krijgen. Poten, zaaien... Ik kan moeilijk wachten tot die planten hier vanzelf komen, dat kan honderden jaren duren. Maar ik laat de natuur wel zelf selecteren. Ik ga uit van de ecologische mogelijkheden die er zijn. Als een plant zich hier niet kan handhaven, dan doe ik geen moeite om hem hier koste wat het kost te houden.’ Hij wijst op een weegbree. ‘Ruige weegbree heb ik hier ook gepoot en nu zaait hij zich al uit. Die overleeft het hier wel.’

Poot hij alles uit wat hij wil? ‘Nee, ik hou wel degelijk rekening met plantengemeenschappen die hier thuishoren. Ik ben wel voldoende florist om dat in te kunnen schatten.’

We verlaten de vlinderweide. 'Kom hier in juli nog maar eens terug, je kijkt je ogen uit.' Voortdurend naar beneden spiedend valt zijn blik meer dan eens op uitwerpselen van trouwe viervoeters. Ben trapt ze dan resoluut de struiken in, waar ze minder kwaad kunnen. Mest is namelijk schadelijk voor de bermenplanten, die van een voedselarme bodem houden. 'De honden richten hier een ontstellende schade aan', moppert hij. 'Straks maar weer even een poeprondje doen.'

Met de planten is ook een aantal vlindersoorten in het park teruggekomen of heeft zich er sterk in aantal vermeerderd. Ben heeft zo'n 18 soorten dagvlinders geteld. 'Op de vlinderweide vliegen nu weer het Bruin zandoogje, de Argusvlinder, het Hooibeestje en, voor Vlaardingen is dat heel bijzonder, het Zwartspriddikkopje en het Groot dikkopje. Icarusblauwtjes vliegen hier massaal. Ook nachtvlinders hou ik bij: de overdag vliegende spanner *Semiothisa clathrata* laat zich 's zomers regelmatig op de Rode klaver zien. *Panemeria tenebrata* vliegt volop bij zijn waardplanten de Gewone en de Akkerhoornbloem. De rupsjes van dit uiltje leven in de vruchtbeginselen.'

'Het Oranje zandoogje moet hier ook kunnen zitten.'

Wat voor planten geldt, gaat helaas ook voor vlinders op: het wijkpark Holy-noord is zo omgeven door bebouwing, industrie en landbouwgebied, dat soorten het park veelal niet op eigen kracht kunnen bereiken. Daarom zaait Van As behalve planten ook wel eens vlinders uit. Dat blijkt echter heel wat ingewikkelder dan je zou vermoeden. Onvoorbereide pogingen zijn dan ook bij voorbaat al gedoemd te mislukken. Van As: 'De heer Elfferich uit Rotterdam had uit het Zwarte woud Grote vossen meegenomen om op te kweken en te filmen. Naderhand had hij zo'n veertig vlinders over en vroeg mij of hij ze hier los mocht laten. De dieren vlogen meteen de bomen in en daarna hebben we ze nooit meer terug gezien.'

'Hetzelfde gold voor de Zilveren maan. Ook die had Elfferich over in zijn kweek. De dieren bleven leuk rondvliegen, dagenlang hebben we ervan kunnen genieten. Maar ja, we hebben geen Moerasviooltjes in het park,

dus de dieren konden hun eieren niet afzetten. Andere viooltjessoorten lieten ze links liggen. Ook in de kweek heeft Elfferich de rupsen wel eens andere viooltjes gevoerd, maar de natuurlijke voorkeur bleek niet te beïnvloeden.'

Anders lag het met het Oranjetipje. De herintroductie van deze prachtige voorjaarsbode was een serieus experiment (zie Vlinders 3(1)6-10). Tijdens een vakantie bij het Belgische Dinant kwam Ben honderden Look-zonder-lookplanten tegen waarop Oranjetipjes hun eieren hadden afgezet. 'Hier had ik jaren op gehoopt', herinnert hij zich de heuglijke gebeurtenis. 'Al heel lang was ik op zoek naar voldoende eitjes. Meestal vond ik er veel te weinig, maar hier zaten aantallen waar ik altijd van gedroomd had. De laatste dagen van de vakantie heb ik eieren geoogst. Ze zaten overal, links en rechts op Look-zonder-lookplanten in de verruigde graslandstukken, in de zon en langs bossages. Precies zoals je hier in het park ook overal hebt.'

Ben nam 27 eieren mee, die hij opkweekte tot poppen. De poppen liet hij overwinteren en het jaar daarop uitkomen. Helaas brachten de vlinders maar drie nakomelingen voort, waarvan er slechts één volwassen werd. Het experiment was mislukt. Wat is daar de oorzaak van geweest?

Van As: 'Mei 1987 was één van de vijf slechtste meimaanden van deze eeuw. Er

was 30 uur minder zon dan gemiddeld, 20 tot 30 mm meer regen dan normaal en bovendien was het 2 graden te koud. Tja, tel dat alles bij elkaar op.... De omstandigheden waren gewoon zeer slecht voor de dieren om zich voort te kunnen planten.

'Ik heb de vlinders uit de poppen zien krui-
pen en in de planten zien hangen. Als het
een uurtje mooi weer was, dan vlogen ze
massaal. Maar de eieren werden niet afgezet.
De meeste vrouwtjes bleven hangen. Desal-
niettemin heb ik in de eveneens koude en
natte junimaand toch nog drie rupsen gevon-
den die alle drie volwassen zijn geworden.
En we hebben ons rot gezocht', verzucht hij.
'Ook Ronald Jacobs van de NJN afdeling
Vlaardingen-Schiedam en Koos van de Burg
van de KNNV hebben enorm hun best ge-
daan.'

Was de startpopulatie te klein?

'Ja, ik denk van wel. Ik heb te weinig eitjes
verzameld, maar ik was bang dat de rupsen
elkaar zouden opvreten. Ik had ooit eens
twee rupsjes bij elkaar in een fotopotje ge-
stopt. Toen ik thuis kwam had de een de an-
der al gedood.'

Volgens Van As is het park uitermate ge-
schikt om het Oranjetipje te kunnen huisves-
ten. 'Het experiment had een goede kans van
slagen vanwege het groenbeheer alhier. Over-
al is Look-zonder-look ingezaaid, er zijn
hele stukken met Pinksterbloem. Die worden
overal door de maaiers met opzet gespaard.
In het oorspronkelijke biotoop, bij Dinant, za-
ten de eieren op Look-zonder-look, dus die
moeten ze hier ook lusten.'

De vlinders kropen volgens Ben op het juiste
moment uit de poppen, dus daar kan de mis-
lukking ook niet aan te wijten zijn. 'De vlin-
ders kwamen net uit toen het Look-zonder-
look stond te bloeien. Prima dus, ze konden
hun eieren zó afzetten.'

Met vallen en opstaan heeft Van As ontdekt
dat vlinders herintroduceren niet zomaar
even kan. Maar hij geeft de moed niet op.
'We hebben hier in Vlaardingen een vlinder-
centrum van Wim Mak. Een aantal jongens
van hem gaan dit jaar weer naar Dinant om
eieren te zoeken. Dan proberen we het nog
eens. Het grootste probleem is om voldoende

rupsen op te kweken tot vlinder. Ik ben be-
nieuwd of hen dat lukt. Ook gaan ze dit jaar
een aantal Landkaartjes herintroduceren. Tot
1950 kwam deze vlinder hier nog voor.'

Niet alleen Oranjetipjes horen hier volgens
Van As thuis. Hij heeft nog veel meer
herintroducties op het programma staan. En
dat, terwijl de vlinderstand voor Vlaardinge-
se begrippen hier al zeer hoog is. 'Tja, de Eike-
page heeft hier van oorsprong waarschijnlijk
ook gezeten. Hij zit hier nog in de buurt, in
het Staelduinse bos. Ik heb hier genoeg Ei-
ken, zowel grote als kleine.

'Oranje zandoogjes moeten hier kunnen zit-
ten. Als ik genoeg viooltjes heb, wil ik de
Kleine parelmoervlinder nog wel eens probe-
ren, maar ik kan ook wachten op een inva-
sie. En Keizersmantels, wat vind ik die mooi
zeg! Die wil ik ook wel hier. Maar ja, als dat
al zou lukken, dan zou het park een soort die-
rentuin worden. Het gevolg van zo'n kleine,
geïsoleerde populatie zou op z'n minst gene-
tische verarming zijn, waardoor er een grote
kans op mislukken is. En dat is natuurlijk
ook niet de bedoeling. Trouwens, het aantal
Bosviooltjes lijkt mij voor een dergelijk
soort experiment ook aan de lage kant.'

Summary

In Vlaardingen (province South Holland) an attempt is being made to manage public gardens and parks in an ecological way. The driving force behind this initiative is Ben van As who works for the local council, and has reintroduced plants as well as butterflies in one of the parks.

By careful and selective planting and sowing, Van As has created several different biotopes with their natural vegetation. These include a dune slope, a small field, an orchid garden and a butterfly meadow. In the latter a wide variety of plants has resulted in an increase of the number of different butterfly species; also species otherwise not seen in the city.

In 1987 an experiment was set up to reintroduce *Anthocharis cardamines* in the park with the food plant *Alliaria petiolaris*. This was not successful due to bad weather conditions in the spring and the small size of the population which was released. The intention is to repeat the experiment this year.

Nawoord van de redaktieraad

Uit het interview blijkt een enorm enthousiasme te spreken om in een zeer druk bevolkt gebied als Schiedam en Vlaardingen meer vlinders te krijgen. Van oudsher was de soortenrijkdom hier niet zo hoog als op de hogere zandgronden. Maar zoals op vrijwel alle plaatsen in Nederland zijn ook hier veel karakteristieke vlinders verdwenen.

Wanneer we over het terugbrengen van vlinders praten, moeten we natuurlijk kijken of het gebied geschikt is voor de soort. Keizersmantels hebben hier helaas nooit gezeten en zullen het ook niet redden.

Alle uitstekende bedoelingen ten spijt, is zorgvuldigheid in de afweging van bepaalde vlinderherstelplannen heel belangrijk (zie artikel 'Herintroductie van dagvlinders: noodzaak of hobby?') om onze verantwoordelijkheid naar beleid, beheer en publiek te handhaven.

Een mislukking telt in de meeste gevallen veel zwaarder dan een succes. Zeker als we het hadden kunnen voorkomen.